

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

2018/2

yıl: 9 cilt: IX sayı: 20

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
ŞIRNAK UNIVERSITY JOURNAL OF DIVINITY FACULTY
2018/2 Cilt/Volume: IX Sayı/Number: 20
ISSN 2146-4901

Bu dergi **EBSCO Host: Academic Search Ultimate** veritabanında tam metin olarak,
Ayrıca **TÜBİTAK-ULAKBİM** Sosyal ve Beşeri Bilimler veritabanı, **ASOS, İSAM** ve **SOBIAD** Sosyal Bilimler Atf Dizini
tarafından taranmaktadır.

Sahibi/Owner

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi adına Prof. Dr. Abdülaziz HATİP

Yazı İşleri Müdürü/Editor in Chief

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Editör/Editor

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜL

Editör Yard./Co-Editors

Dr. Öğr. Üyesi A. Yasin TOMAKİN, Arş. Gör. Mustafa YILDIZ, Arş. Gör. İsmet TUNÇ

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Doç. Dr. İbrahim BAZ

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim AYĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜL

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin TOMAKİN

Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KARATAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Fevzi RENÇBER

Dr. Öğr. Üyesi M. Muhdi GÜNDÜZ

Dr. Öğr. Üyesi M. Şükrü ÖZKAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAĞIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ

Dr. Öğr. Üyesi Nurullah AGİTOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ACAT

Arş. Gör. İsmet TUNÇ

Arş. Gör. Mustafa YILDIZ

Arş. Gör. Talip DEMİR

Öğr. Gör. Şehmus ÜLKER

Redaksiyon / Redaction

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin TOMAKİN

Baskı/Publication

Grafik Tasarım: DÜZEY AJANS 0212 417 92 92

Baskı

İLBEY MATBAA

Basım Tarihi / Publishing Date

Ağustos 2018 / August 2018

Yönetim Yeri/Administration Place

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mehmet Emin Acar Yerleşkesi, 73000 Merkez/Şırnak

Tel:+90 486 518 70 75 Faks: +90 486 518 70 76

e-mail: suifdergi@gmail.com

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi hakemli bir dergi olup yılda üç sayı olarak yayımlanır. Yayın dili Türkçedir.
Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları yayıncı kuruluşa
ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama aktarılamaz.

Nasihatü'l-Mülük

Yazan: Sa'dî-i ŞİRAZÎ

Çeviren: Abdulaziz HATİP*

Mütercimim Önsözü

Sa'dî-i Şirazî gibi eserleriyle ölümsüz kişileri okudukça insan, adeta defineler üzerinde aç ve susuz yattığımızı daha iyi anlıyor ve neden bunları daha çok okuyup gereği gibi yararlanmadığımıza hayıflanıyor. Akif'in ifadesiyle "Şark'ın kemâl ruhu" olan Sa'dî, başta Bostan ve Gülistan olmak üzere eserlerinde vereceği mesajı, sunacağı hikmeti, zihinlerde iyice yer ettirmek için somut olaylar, hayatın içinden hikâye ve temsillerle anlatır. En soyut gerçekleri, somut misallerle güzelce gözler önüne serer. Anlattıkları son derece basit görünmekle beraber, gerçekte çok sanat-kârane ve neredeyse erişilmez bir edebî düzeye sahiptir.

Sa'dî'nin yaşadığı çağ olan 13. yüzyılda, İslam dünyası oldukça karıştıktı. Tıpkı günümüzü andırıyordu. Meselâ, İran'ın dahil bulunduğu sahalar dış istilalara, değişik hanedanlar arasındaki çarpışmalara; Anadolu, Suriye ve Filistin tarafları ise, Haçlı Seferlerine sahne oluyordu. Günümüzünkine benzer özellikler taşıdığından olacak ki, o devrin hastalıkları için sunduğu reçeteler hâlâ tazeliğini korumaktadır.

Sa'dî'ye göre hükümdarlık, güç ve iktidar, halkı korumak, insanlara hizmet etmek içindir. Adalet, yöneticiliğin ilk şartıdır. Bunu taşımayan, yöneticilik hakkını baştan kaybetmiştir. Daha sonra da zulme bulaşırsa, devlet ve saltanatının temelini yıkar: "Zalim tabiatlı insan, sultan olamaz. Zira kurdun elinden çobanlık gelmez. Zulmün temelini atan padişah, kendi saltanatının temelini yıkar." "Yaralı gönüllerin dumanından sakın! Çünkü gönül yarası er geç uç verir. Elinde oldukça bir gönül kırma. Bir ah bir cihanı perişan eder."

Nasihatü'l-Mülük (Nesâyihu'l-mülük), Sa'dî'nin dostlarından birinin isteği üzerine hükümdarlara öğüt vermek amacıyla kaleme alınmış yer yer beyitlerle süslenmiş bir risaledir.

Sa'dî gerek bu risalesinde ve gerekse "Der Nasihat-ı Sultan Enkiyanû" başlıklı mektubunda hükümdarlara özetle şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

Hükümdar bütün işlerine Allah'ın adıyla başlamalı ve yardımı O'ndan dilemelidir. Düşünerek konuşmalıdır. Sırrını herkesle paylaşmamalıdır. Tevazuu prensip

* Prof. Dr., Şirnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir A. B. D.
ORCID: 0000-0001-6083-8305
ahatip@marmara.edu.tr

edinmelidir. İhtiyaç ve şikâyet sahipleriyle ilgilenmeli, sözlerine kulak vermelidir. Suçluların cezasını aracılardan araya girmesiyle ihmal etmemelidir. Güçlü hasmına boyun eğmemeli, güçsüzlere haksızlığı reva görmemelidir. Önce etrafındaki insanlara nasihat etmeli, sonra uzaktakilere sitemde bulunmalıdır. Padişah baş, halk ise beden gibidir; akılsız bir baş ancak bedenini ısırabilir. Dolayısıyla akılsız bir padişah ancak halkını incitir. Hükümdar, akıllı kimseleri yetiştirip himaye etmelidir. Daha önce hizmeti geçmiş kimseleri unutmamalıdır. Kendinden önceki büyüklerin hayırlı eserlerini ortadan kaldırmamalıdır. Aşağılık ve niteliksiz kimselerle düşüp kalkmamalıdır. Yoksulların ihtiyaçlarını kendi öz akrabalarınınkinden önce karşılamalıdır. Hükümdar kendi varlığını halkına borçlu bilmelidir. Çünkü padişah yoksa da halk vardır; ama halkı olmayan bir padişah düşünülemez. Hükümdar, güngörmüş tecrübeli yaşlıların sözlerine kulak vermelidir. Çocuklara, kadınlara ve güçsüzlere iyilikte bulunmalıdır. Yabancı tüccar ve yolcuları görüp gözetmelidir. Zarar etmiş kimselerin elinden tutmalıdır. Kötü kimselere fırsat vermemeli ki, başkalarına bir kötülük yaptığında sadece ona beddua edilmez, destekçisine de lanet okunur. Hükümdar, çıkarıcı ve art niyetli kişilerin sözleriyle hareket etmemelidir. Suçu iyice araştırıp kimin tarafından işlendiğine tam kanaat getirmediği cezayı reva görmemelidir. Hükümdar, üç beş günlük dünya hayatına aldanmamalıdır.

Halk için padişahın durumu, koyunlar için çobanın durumuna benzer. Sürüsüne iyi bakmayan bir çobanın aldığı ücret haramdır. Hükümdar, geçmiş padişahların hayat ve hikâyelerini çokça okumalı ki, iyilerin tutum ve davranışlarından iyilik öğrensün, kötülerin akıbetinden de ibret alsın. Hükümdar, tecrübesiz ve denemediği kimselere itimat etmemelidir. Küçük kimselere büyük işler havale etmemelidir. Hükümdar, kendi onur ve heybetini korumalıdır. Maskara, çalgıcı, oyuncu vb. kimselere sık sık yanında yer vermemelidir. Tavla, satranç ve sair oyun ve eğlenceleri adet edinmemelidir. Ava çok gitmemeli, top vb. oyunları fazla oynamamalıdır.

Kötüleri engellemede gecikmemeli. Dosta da düşmana da iyilik etmeli ki, dostların sevgileri artsın, düşmanların da düşmanlığı azalsın. Hıyanete uğramaktan ve zehirlenmekten emin bir şekilde tedbirsiz davranmamalıdır. Suikastlara ve pusulara karşı dikkatli olmalıdır. Sürekli olarak düşman kapıdaymış ve her an saldırıcağı gibi önlem almalıdır. Zindandakileri ihmal etmemeli, tutukluluk dönemlerini gereksiz yere uzatmamalı, ceza verileceklere cezalarını vermeli, salıverilecekleri de salıvermelidir. Suçu küçük olanları affetmeli, ihtiyaç içinde olanlara yardım etmeli, görevlerinden el çektirilen, dolayısıyla maddî sıkıntı çekenlere yeniden iş vermeli ki, çaresizlik ve perişanlık içine düşmesinler. Güçlü dostlar edinmeli ki, düşmanları güçlenmesin. Güçlü düşmanlarla sürtüşmeye girmemelidir. Her hal ve sırrını dostlarına söylememeli; çünkü dostluk sürekli devam etmeyebilir. Düşmanlarını fazla incitmemeli; çünkü bir gün dost olmaları ihtimali var.

Halkına zulmetmemeli ki, savaş baş gösterdiğinde, kendisinden yüz çevirip düşman tarafına meyletmesinler. Yabacılar yanında heybetli oturmalı, fakat yakınları ve dostları arasında büyüklük taslamamalı. Yaşlı başlı insanlara, özellikle yakın ve dost olanlarına saygı göstermelidir. Aile ve akrabalarına zaman zaman iltifat ederek gönüllerini almalıdır. Tanıdıklara vefa göstermelidir.

Kendi görüşünden başkasını beğenmeyen, keyfi hareket eden kimse hükümdarlığa layık olmadığı gibi, devleti de devam etmez. Padişah, yetkilerini memleketin lehine, kadı da yetkisini dinin lehine kullanmalı ki, memleket ve din harap olmasın. Hükümdar elden geldiğince kötülük etmemelidir. Öyle bir kimsenin hatasını affetmeli ki, sadece o kişi değil herkes kendisine hayır dua etsin. Hükümdar, konuşmaya başlamadan önce söyleyecekleri üzerinde düşünmeli; eğer başka biri söylese kabul edilebilir bir sözse söylemelidir.

Dedikoducuyu dost edinmemelidir. Çünkü bugün başkaları aleyhinde konuşan kişi, yarın onun hakkında da konuşacaktır. Düşmanların şerrini, mal ve sözle savmak mümkün oldukça canını tehlikeye atmamalıdır. Her işinde ölçülü davranmalı ve cömertlik elini sürekli açık tutmalıdır. Civanmert, güzel huylu ve cömert olmalı, Allah nasıl kendisine lütufta bulunmuşsa, o da Allah'ın kullarına öylece iyilikte bulunmalıdır.

Hükümdar, değerli olan vakitlerini üçe ayırmalıdır: Birini, memleketin idaresine ve dünya işlerine; birini, uyku, dinlenme ve dünya nimetlerinden istifadeye; birini de, Allah'a ibadet, dua ve münacata... Özellikle insan içinin en temiz ve duru olduğu seher vakitlerinde. Hükümdar, hayırlı işler yapma niyetini taşımaları ve hayırlı işlerde başarı nasip etmesini Cenab-ı Hak'tan niyaz etmelidir. Yürekte hem Allah'a, hem de kullarına karşı dürüst olmalıdır. Her akşam nefis muhasebesi yapmadan uyumamalıdır. O gün kendisinden hangi söz ve davranışlar sadır olduğunu yoklamalı, eğer kötü bir şey yapmışsa, tövbe etmeli ve pişman olmalı, nefisine sitemde bulunmalı, yaptığı her kötülüğe karşı bir iyilik yaparak kendini affettirmelidir.

Hükümdar işlerinde hep ölçülü olmaya özen göstermelidir. Mesela, iyiliksever olmalıdır, fakat aciz ve buna mecburmuş dedirtecek derecede değil. Cömert olmalıdır, fakat elinde avucunda ne varsa verecek ve hazineyi güçsüz düşürecek derecede değil. Devlet hazinesini korumalı, fakat memur ve askerlerini sıkıntıya sokacak derecede değil. Gerektiğinde sert olmalı, fakat halkı kendisinden nefret ettirip etrafından dağıtacak derecede değil. Oyun ve eğlenceye vakit ayırmalı, fakat heybet ve ağırlığını kaybettirecek derecede değil. Nereye giderse gitsin, güç ve kuvveti Allah'tan dilemeli ve kendi gücüne güvenmemelidir. Hükümdar olmak büyük bir iştir. Dolayısıyla sürekli dikkatli ve uyanık olmalıdır. Vaktinin çoğunu oyun ve eğlenceyle geçirmemelidir. Zevk ve sefa düşkünlüğü çok geçmeden saltanatı kaybettirir.

Sadı'nın konuya ilişkin görüşlerine özetle yer verdikten sonra sizi tercümesini yaptığımız “Nasihatü'l-Mülük” adlı eseriyle baş başa bırakıyoruz.

Nasihatü'l-Mülük

Her şeye bedel Kâfi olan ve tek başına mahlûkatına yeten Allah'a hamdolsun. Bunca nimetlerinden dolayı Allah'a hamdolsun. Keremini daha da artırmasını diyor, ezeli ve ebedî oluşuyla mevsuf olan O'ndan başka ilah bulunmadığına şahitlik ediyorum. Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna da şahadette bulunuyorum.

Alemlerin Rabbine hamd ve Adem'in çocuklarının en hayırlısı olan Hz. Muhammed'e salat ve selamdan sonra, “Mülk ve Devlet Sahiplerine Nasihat” adlı kitabıma başlıyorum. Şöyle ki:

Aziz dostlarımdan biri, bu alanda kolay anlaşılabilir ve zorlamalardan uzak bir şeyler yazmamı istedi. Ona cevaben şöyle yazdım: “İnsanoğlunun en değerli saatleri Yüce Allah'a kullukla süslenendir. Bütün cihan sultanlarına Yüce Allah'ın nasihati yeterlidir ki, Yüce Kitabı'nda şöyle buyurmuştur: “İnsanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmedin.” Yine buyurmuştur: “Şüphesiz Allah adaleti, iyiliği (...) emreder.” Yüce Allah'ın öz bir biçimde dile getirdiğini, bu birkaç sayfada detaylı bir şekilde anlatmak mümkün değildir. Fakat gücümüzün yettiği kadar, adalet ve ihsanın manası konusunda birkaç söz söyleyeceğiz. Başarı Allah'tandır.

1. Yoksullara şefkat gösteren hükümdarlar, kendi mülk ve devletlerinin bekçiliğini yapmaktadırlar.

Şöyle ki: Hükümrânlık sahibi kimselerin adalet, ihsan ve insafı, halkın emniyet ve istikametini temin eder; bayındırlık ve ziraatı ileri götürür. Ardından, memleketin iyi imajı, rahatı, emniyeti; ticarî ve gayr-i ticarî malların ucuzluğu dünyanın her tarafından duyulur. Tüccarlar ve seyyahlar ülkeye rağbet eder. Kuş, ürün ve diğer malları getirirler, devlet ve memleket abat olur, hazineler dolar, askerlerin ve diğer memurların elleri genişler, böylece hem dünya nimetleri, hem de ahiret mükâfatı kazanılmış olur. Fakat eğer zulüm yolu tutulsa durum bunun tam tersi olur.

*Zalim gider, ardında açtığı kötü çığır kalır,
Adalet sahibi gider, iyi adımı yadigâr bırakır.*

2. Padişahların iyi davranışlarından biri odur ki, geceleyin Cenab-ı Hakk'ın dergâhında kulluk, gündüzleri de insanların başında hükümdarlık etsin.

Anlatıldığına göre Sultan Mahmud Sebüktekîn (rahmetullahi aleyh), gece olur olmaz padişahlık elbisesini çıkarır, dervişlik elbisesini giyer, Hakk'ın dergâhında secdeye kapanır ve şöyle dua ederdi: “Ey izzet sahibi Rabbim! Mülk Senin mülkün, ben de Senin kulunum. Bu saltanat benim bileğimin gücü ve kılıcımın

keskinliği sayesinde elde edilmiş değildir. Bunu bahşeden Sensin. Kuvvet ve zafer de lütfet ki, bahşedici ancak Sensin!”

Ömer b. Abdülaziz (rahmetullahi aleyh) de, uykudan uyandığında, kulluk görevi olan namazı eda ettikten sonra, üzerindeki İlahî nimet ve ihsanlara karşı şükür ve minnettarlığını dile getirir, insanlara emniyet ve istikamet vermesini Allah'tan niyaz eder ve şöyle derdi: “Ya Rabbi! Büyük bir görev yükü bu aciz kulun sırtına yüklenmiş durumda. Benim çabam ve imkânlarım ne işe yarar! Dergâhına yüz süren salih kullarının yüzü suyu hürmetine, özü sözü doğru ve ak pak kimselerin ihlas dolu amelleri hürmetine, adalet, ihsan ve insafa muvaffak olmamı lütfet, zulüm ve haksızlık yapmaktan koru, beni halkın şerrinden ve halkı da benim şerrimden muhafaza buyur ve herhangi bir gönlün benden incineceği veya mazlumun bana beddua edeceği bir günü nasip eyleme!”

3. Devlet ve saltanat sahibi kimse, Allah'ın saltanat ve bekası üzerinde her zaman tefekkür etmeli, devran ve zamanın dönüp el değiştirmesi hakkında düşünmeli, hükümlerinin halktan halka geçişine bakmalı ki, üç beş günlük dünya hayatına gönül vermesin ve emanet olan mal ve makamla mağrur olmasın.

4. Hükümdar, alimlere ve din rehberlerine değer vermeli ve hürmet göstermeli, onların sözünü dinlemeli, doğru görüşlerine göre kararlar vermelidir ki, saltanat şeriata itaat etmiş olsun, yoksa şariat saltanata değil.

5. Hükümdar, insanlara hizmet için cami, tekke, köprü vs. inşa etmeyi, yol kenarlarında çeşme ve kuyu açmayı memleketin önemli işlerinden bilmelidir.

6. Hükümdar, Cenab-ı Hak'a kullukla meşgul olanlara büyük önem vermeli ve onlara hizmet sunmayı fırsat ve ganimet bilmelidir. Çünkü takva sahiplerine hizmet, padişahların devlet ve saltanatlarını himaye eder. Bilge kişiler demişler ki: “Hükümlerinin büyümesi ve devletin devam etmesinin sırrı, çaresizleri görüp gözetme ve düşmüşlerin elinden tutmada saklıdır.”

7. Padişah, dikkatli ve feraset sahibi olmalıdır ki, kimin neye muhtaç ve layık olduğunu görebilsin; menfaatçilerin sözüne göre değil, herkese hak ettiği ölçüde şefkat gösterebilirsin. Yoksa devlet hazinesi boşalır, tamahkâr gözler ise doymaz. Dertlerini anlatmayan izzet-i nefis sahibi insanların hallerini araştırarak ihtiyaçlarını gidermeli, en azından dertlerini anlatmaya veya bir aracıyla bildirmeye teşvik etmelidir. Padişahın bu konudaki dikkatinin bir faydası da şudur ki, ihtiyaç sahiplerine, zillete düşürmeden dertlerini anlatmaları için uygun ortam hazırlamaya ve görüşme fırsatı vermeye sevk eder. Bu da büyük bir çaba gerektirmediği için istediği zaman gelebilir.

Eğer kişinin hünerden nasibi varsa,

Hüneri bizzat konuşur, kendisi değil.

8. Hükümdar, artık çalışmaya güç ve mecalleri kalmamış eski görevliler için

rahat yaşam imkânları sağlamalı, güzelce geçimlerini temin etmelidir. Çünkü, bunların seher vakitlerindeki hayır duaları, padişahın dergahında yerine getirdikleri (önceki) hizmetlerden de daha hayırlıdır.

9. Hükümdar, önceki hükümdarların hayırlı eserlerini yok etmemelidir ki, kendi faydalı eserleri de yaşatılsın.

10. Hükümdarın meclisinde bulunmaya layık olanlar, ancak akıllı, temiz simalı, iffetli, soylu, düzgün imajlı, seciyeli, dünya görmüş ve tecrübeli kimselerdir. Ta ki, yaptıkları işler de makbul olsun.

11. Hükümdara vezir olmaya o kimse layıktır ki, hükümdarın manevî hayatına yönelik şefkat ve duyarlılığı, onun malına olan duyarlılığından daha büyük olsun ve halkına yönelik haksızlığına asla göz yummasın.

12. Hükümdar, sürekli düşkün ihtiyarlara, dullara, yetimlere, muhtaçlara ve garip gurebaya yardım etmelidir. Nitekim büyükler demişler ki: “Muhtaçların elinden tutmayan, reisliğe layık değildir, nimeti de kalıcı olmaz.”

13. Hükümdarlar yetimlerin babalarıdır. Hatta onlara öz babalarından daha çok özen ve ilgi göstermelidirler. Öyle ki, babası padişah olan çocuk (yetim) ile babası sıradan birisi olan çocuk arasında bu fark göze çarpmalıdır.

Anlatırlar: Bir adam ölmüş geride bir kese altın ile bir çocuk bırakmıştı. Zamanın hükümdarı çocuğun vasîsine haber göndererek altınları istedi. Vasî, altınları da yanına alarak çocukla birlikte hükümdarın huzuruna çıktı ve dedi ki: “Altınlar benim değil, bu çocuğundur. İstiyorsan kıyamet gününde geri vermek üzere ondan al!” Hükümdar bu sözden çok etkilendi, ağladı, çocuğun başını gözünü öptü ve dedi ki: “Ben kıyamet günü bu zulmün cezasını nasıl öderim?” Altınları çocuğun velisine geri verdi ve ergenlik çağına kadar çocuk için gerekli yiyecek, giyecek ve diğer masrafların karşılanmasını emretti.

14. Hükümdar, fisk ve fücür sahipleriyle dostluk etmemeli ve onları desteklememelidir. Çünkü, kötülerin dostu, suçlarının ortağıdır ve (onlar gibi) cezalandırılmayı hak eder.

15. Devletin gelirleri giderlerini karşılamaya yetmeyecek noktaya vardırılmak şartıyla ihsan elini alabildiğine açmalıdır. Çünkü cimrilik kadar israf da kötüdür. Nitekim âyet-i kerimede, “İkisinin arasında orta bir yol tut” buyrulmuştur.

16. İyilikseverlik çok yerinde bir tutumdur. Fakat, başkalarını şımarıklığa sevk edecek derecede değil. Adının iyilikle anılmasını isteyen herkes, insafsız hasetçilerin sıkıntılarına sabretmek zorunda değildir. Akıl sahipleri bunu iyilikseverlik olarak adlandırmıyorlar, bilakis zayıf görüşlülük (ve acizlik) olarak görüyorlar.

17. Civanmertlik makbuldür, yeter ki, acizlik olarak görülmesin ve yoksul düşmeye yol açmasın. Tutumlu olmak da makbuldür, yeter ki, asker ve devlet çalışanlarını sıkıntıya düşürecek noktaya varmasın.

18. Padişahların ağırbaşlı ve salabetli olmaları faydalıdır. Fakat bu, onları huy-suz ve geçimsiz hale getirip insanları nefret ettirmemelidir. Esprili ve zarif olmaları da faydalıdır. Fakat bu da, onları hafif meşrep ve saf durumuna düşürecek derecede olmamalıdır.

19. Züht ve ibadet lazımdır, fakat hayatı kendine ve başkalarına acılaştırarak derecede değil. Zevk ve sefa da gereklidir, fakat Allah'a kulluk ve halka hizmet görevlerini ihmal ettirecek derecede değil.

20. Namaza ve namaz vakitlerine önem ve saygı göstermek ve o vakitlerde hiçbir oyun ve eğlenceyle meşgul olmamak. Ayrıca alim ve salih insanların huzurunda meclisin edebine uygun söz ve davranışlarda bulunmak.

21. Geçmiş hükümdarların haberlerini anlatan kitapları çokça mütalaa etmelidir. Bunun birçok faydası vardır. Bir tanesi: Onların güzel hal ve hareketlerini örnek almak. İkincisi: Kendi dönemine kadar olan devranın nasıl değiştiğini, dünyanın kimseye kalmadığını düşünmek, böylece makam, mevki, debdebe ve saltanata aldanıp da mağrur olmamak.

22. Çalgı, tavla, satranç, gösterici, şair, masalcı, illüzyonist vb. oyun ve oyun-culara sıkça yer vermemeli. Aksi halde kalbi kararır. Ancak, ara sıra ve sırf yor-gunluğunu atmak için olabilir. Anlatılır ki, Şiblî (Allah'ın rahmeti üzerine olsun) bir hükümdarın meclisine uğradı. Gördü ki, hükümdar veziriyle birlikte satranç oynamakla meşgul. Şiblî şöyle dedi: "Ne güzel! Millet sizi adaleti tesis etmek için tayin etmiş, siz ise oyun oynuyorsunuz!"

23. Hükümdarlık, büyük bir sorumluluktur. Çok uyanık ve dikkatli olmalıdır. Ve her an can ü gülden Allah'a dua etmeli ki, eliyle, ayağıyla, diliyle ve kalemiyle memleket ve dinin yararına, Allah'ın da rızasına uygun olan işler yapmayı nasip etsin.

24. Önemli işleri tecrübesiz ve denenmemiş kimselere havale etmemelidir. Çünkü bu pişmanlık getirir.

25. Fısk ve fücür ehlini kendine dost ve arkadaş edinmemelidir. Çünkü bun-ların huyu ona da bulaşabilir. Bulaşmasa bile, yine de zarardan uzak değildir. En azından, aynı suçu işleyen başka kimseleri cezalandırmayı başaramaz.

26. Adalet ve dürüstlüğü iyice bilmeden, kimsenin birileri aleyhindeki hı-yanet iddiasına kulak vermemelidir. Aksi halde, günaha batacak ve haksız yere birine ceza verecektir.

27. Hırsızların elinin kesilmesini ve katillere kısas uygulanmasını, dostların şefaatiyle ihmal etmemelidir.

28. Soyguncular iki çeşittir: Bazıları dağ ve sahralarda ok ve yayla; diğer bazı-ları ise pazarlarda ölçü ve tartı ile bu işi yaparlar. Hükümdar bu her iki grubu da engellenmeyi görev bilmelidir.

29. Bazıları Anûşirvan-ı Adil'i –ki müslüman değildi. rüyada çok hoş ve güzel bir makamda görmüşler. Kendisine sormuşlar: “Bu dereceye ne ile erdin?” Şöyle cevap vermiş: “Suçlulara acıyarak onları cezasız bırakmadım. Suçsuzlara da haksızlık etmedim.”

30. Memleketin çıkarları konusunda hatırına gelen her şeyi hemen yapmaya girişmemeli. Önce üzerinde düşünmeli, ardından işin erbabıyla istişare etmelidir. Sonra eğer bu işin doğru olacağını kuvvetli tahminle de olsa anlarsa o zaman, Allah'ın adıyla ve O'na tevekkül ederek başlamalı. Âyet-i kerimede “Bir şeye kesin karar verdiğinde Artık Allah'a tevekkül ederek başla” buyrulmuştur.

31. Hükümdar, doğru görüş ve güzel tedbiri güngörmüş, devran geçirmiş yaşlı ihtiyardan, cenk ve mücadeleyi de gözü kara delikanlıdan beklemelidir.

32. Hükümdar, mazlumların hakkını zalimlerden geri almalıdır ki, zalimler zulümlerini sürdürmesinler. Büyükler demişler ki: “Yol kesicilere engel olmayan padişah, kervanın yolunu gerçekte kendisi kesmiş olmaktadır.”

33. Padişahların rahat ve sefası ancak o zaman helal olabilir ki, çobanın kurdun koyuna zarar vermesini engellemesi gibi, kötülerin halka eziyet etmelerini engellesinler. Çünkü çoban, bunu başaramadığı için yapamıyorsa kendisine çobanlık ücreti haram olur. Artık gücü yettiği halde bunu yapmamasını siz düşünün.

Zünnûn-i Mısırî bir hükümdara dedi ki: “Duyduğuma göre falan vilayete tayin ettiğin vali halkın malına, canına el uzatıyor ve zulmü reva görüyormuş.” Hükümdar: “Bir gün onun hak ettiği cezayı vereceğim.” dedi. Zinnûn şöyle cevap verdi: “Bir gün cezasını verirsin de, o zamana kadar o milletin malını talan edecek, sen de bunu ondan alıp hazineye aktaracaksın. Peki yoksulların ve perişan halkın bundan yararı ne?” Hükümdar, mahcup oldu ve derhal valinin görevden alınmasını ve halka olan zararının engellenmesini emretti.

Kurdun kafasını önceden koparmak lazım.

Yoksa halkın koyunlarını parçaladıktan sonra değil.

34. Sarhoş ve fasıkların cezalandırılması o zaman yerinde olur ki, hükümdarın kendisi bu tür kötülüklerden uzak dursun.

Padişahlardan biri, şarap küplerinin parçalanmasını ferman etti. Fakat akşam olunca kendi nedîmlerine dedi ki: “Falan bağın üzümünü sıkıp (şarap olmak üzere) küplere yerleştirelim.” Bunu duyan bir gönül eri şöyle dedi: “Ey ‘kötülük yapma’ diyen kişi! Kendin de yapma.”

35. Haksız yere öfkelenmek hükümdara yakışmaz. Hatta haklı yere öfkelense bile, hiçbir zaman işi intikam alma noktasına vardırılmamalı. Çünkü, o takdirde, kendisi suçlu, öfkelenildiği kişi ise davacı konumuna geçer.

36. Dosta da, düşmana da her zaman iyilik yolunu tutmalıdır ki, dostların merhamet ve sevgisi artsın, düşmanın da kin ve düşmanlıkları azalsın.

37. Devlet hazinesi her zaman dolu olmalıdır ve gereksiz yere harcama yapılmamalıdır. Çünkü düşmanlar her zaman pusuda fırsat kollamakta ve önemli olaylar her an sürpriz yapabilmektedir.

38. Hiçbir hal ve durumda düşmanların tuzak ve hiyanetlerinden emin olmalı ve tedbirli olmalıdır ki, hasetçiler fırsatı ganimet bilmesinler.

39. Çalıştırdığı bütün yakın hizmetkâr ve memurlarının isim ve soy isimlerini bilmelidir ki, düşman, casus ve suikastçıların sızmasına fırsat vermesin.

40. Devlet erkânı ve huzuruna giren büyük adamlardan her birine bir gizli gözetmen tayin etmelidir ki, iyiler ve kötüler bilinsin ve ortada hiçbir karışıklık kalmasın.

41. Her iki üç ayda bir, hapishanelerin baş yetkilisine emredip, hapistekilerin hallerini araştırmalı, varsa suçsuz olanlar çıkarılmalı, ufak suç işleyenler birkaç gün hapisten sonra affedilmelidir. Aynı şekilde kadî (yargıç)'nin denetiminde olan hapishane de denetlenmelidir.

42. Darda olan borçlulara süre tanımak, güçlerine göre borçlarını taksitlendirmek, eğer borçlu iflas etmiş durumdaysa ve devlet hazinesi de müsaitse borcunu buradan ödetmek gerekir. Devlet ve saltanatı görünüşte hazine ve askerler koruyorsa da, fakat gerçekte yoksulların duası korumaktadır.

43. Hükümdarın en önemli görevlerinden biri de, yolları kesilip malları ellerinden alınmış kervanların, gemileri parçalanmış deniz yolcularının, kısaca zarara uğramış herkesin durumlarını araştırmak, zararlarını tespit ve kayıplarını telafi etmektir.

44. Bağ ve bahçe kiralayıcılardan ve haraç yükümlülerinden vergi almada çok sıkı davranmamak. Çünkü bunlar bazen devlete karşı yükümlülüklerini yerine getirmede zorlanırlar. Dolayısıyla bunlarla olan ilişkide biraz toleranslı davranmalı, arazilerinden daha bol ürün elde edinceye ve elleri genişleyinceye kadar fırsat tanımalıdır.

45. Fazilet ve sanat ehline iyilikte bulunmalı ki, başkaları da buna rağbet etsinler ve hüner öğrensinler. Böylece, fazilet ve edep yaygınlaşsın ve memleket daha da güzelleşsin.

46. Görevinde kusurlu ve ihmalkâr davranan memur bir süre işten el çektirilmeli ve ücreti kesilmelidir. Ancak daha sonra göreve yeniden getirildiğinde, kesilmiş olan ücreti yenden ödenmelidir. Çünkü, işsiz kaldığı günlerin kayıplarının telafi edilmesi, zindandakileri affedip salıvermekten daha az sevaplı değildir.

47. Hükümdar, sıkıntı görmüş ve mihnet çekmiş kimselere görev vermelidir ki, bir daha sıkıntıya düşmemek için yeri geldiğinde canını bile vermekten çekinmesinler.

48. Hükümdar, askerlerine iyilik etmeli ve değişik lütuflarla gönüllerini ka-

zanmalıdır. Çünkü, dostlar dostlukta ihtilaf edince, düşmanlar da düşmanlıkta ittifak ederler.

49. Savaş sırasında düşmana sırtını dönüp kaçan askeri ölüm cezasına çarptırılmalıdır. Çünkü, o asker kanının bedelini peşinen yemiştir. Zira, sultan o askere ekmek verirken aslında canının bedelini vermektedir. Dolayısıyla savaştan kaçan asker, kanının dökülmesini hak etmektedir.

50. Hükümdar, halka zulmeden kişilere görev ve yetki vermemelidir. Çünkü, sadece onlara beddua edilmeyecektir. Gerisi malum...

51. Önceki hükümdarların son hükümdar üzerindeki haklarından biri de, onların dost ve arkadaşlarına izzet ve hürmet göstermesi ve onları asla ihmal etmemesidir.

52. Padişahlar, halkıyla padişahlıktır. Öyleyse halkına zulmeden, kendi saltanatına düşmanlık etmiş olur.

53. Hükümdar baş, halk ise bedendir. Akılsız ve çıldırmış bir baş ancak bedenini dişleriyle ısıtıp parçalayabilir.

54. Dillere düşmesini istemediği bir durumunu, çok yakın ve samimi dostları bile olsalar adamlarının yanında bile söylememeli. Çünkü, o dostların da samimi dostları vardır. Sır böylece zincirleme halinde yayılır gider.

55. Hükümdar, her sırrını dostlarına açmamalı. Çünkü, dost bir ömür boyu dost kalmayabilir.

56. Yoksulların sıkıntılarıyla ilgilenmeyi ve şikâyetlerini gidermeyi ihmal etmemeli; onlarla nazikçe konuşmalı ve kendilerini ilgiyle dinlemelidir.

57. Hükümdar, her seviyedeki halkının müracaat sıkıntılarına sabretmelidir ki, bir ihtiyaçları varsa çekinmesinler. Herkesin dileğini tam olarak anlamaya çalışmalı ve her birinin ihtiyaçlarını isteğine uygun biçimde yerine getirmelidir. Yanına yaklaşamayacak kadar sert ve asık suratlı bir kimse hükümdarlığa layık değildir.

Ferman, görüş ve şevket sahibi, halkın şikâyet ve gürültüsünden sıkılmamalıdır.

Bir adam, Haccac-ı Zalim'e bir şikâyetini sundu. Haccac, ona cevap vermediği gibi yüzüne bile bakmadı. Adam (öfkesinden) güldü ve incinmiş vaziyette huzurdan ayrıldı. Çıkarken, "Bu adam, kibrinden kendini Tanrı'dan büyük görüyor." dedi. Bunu Haccac'a iletiler. Adamı çağırıp neden böyle söylediğini sordu. Adam şu cevabı verdi: "Allah Hz. Musa ile konuştu. Sen ise, Allah'ın bir kuluyla konuşmak istemedin." Hacca bu sözü duyunca, adamın şikâyetinin giderilmesini emretti.

58. Günahsız kimselere haksız yere iftira ve karalamalarda bulunan kimseler-

rin cezası hasmının gözü önünde en ağır şekilde verilmeli ki, başkaları da onun düştüğü rezil durumdan ders ve ibret alsınlar.

59. Memurlarını zaman zaman bir görevden diğerine, bir yerden başka yere tayin etmeli ki, bir yanlışı ve ihmali varsa diğeri tarafından fark edilsin ve yanlış kalıcı hale gelmesin.

60. Hükümdar, kendisine teklif edilen ziyafet, hediye, ödül ve kıymetli hatıra eşyaları kabul etmeli, teşekkürde bulunmalı, sunanın durum ve beklentisine göre karşılık vermeli, fakat ne çok acele etmeli, ne de haddinden fazla geciktirmeli.

61. Yabancıların yanında padişah heybetli durmalı, mehabet ve şevket göstermelidir. Fakat has adamları ve yakınlarıyla birlikte iken güler yüzlü, hoş tabiatlı ve alçak gönüllü olması daha uygundur.

62. Hükümdar, iki kişinin çok fazla samimiyetinin bulunmadığını gördüğünde onları bir işte görevlendirmelidir ki, birbirlerinin hata ve hıyanetlerine göz yummasınlar.

Kurtlar dalaşıp birbirlerini ısırma başlarsa, koyunlar şerlerinden emin olup rahat eder.

63. Akıllı hükümdar halkını incitmez ki, dış düşman saldırıya geçtiğinde iç düşmanın fitne ve hıyanetinden de emin kalabilsin.

64. Sınırdaki görev yapan askerlerine, yabancılara haksızlık etmemelerini tavsiye etmelidir ki, memleketi her iki tarafın şerrinden güvende kalabilsin.

65. Çok kötü bir suç işleyip gözünden düşse de bir kimsenin geçmiş hizmetlerini unutmamalı hatırını gözetmelidir.

66. Devletine hizmet eden bir asilzadenin, o muhterem baba ve dedelerinin hatırı için, yüz kusur ve hatasını örtüp affetmelidir.

67. Daha önce naz ve nimetle beslediği has bir adamını işlediği ağır suçtan dolayı idam etse bile, onun çoluk çocuğunu yüz üstü bırakmamalı.

68. Düşmana karşı savaşırken canlarını feda eden askerlerin çoluk çocuğunun güzelce geçimini ihmal etmemelidir.

69. Elden geldiğince yabancıya yerliye, yakına uzağa, özel ve sıradan insanlara merhamet ve tevazu göstermelidir. Bunun, onun makamına zararı olmadığı gibi, onların göz ve gönlünde onu daha da sevimli kılar.

70. Hükümdar, yapılan bir hatayı affetmek istediğinde lütuf ve inayette bulunacağını hissettirmeli ki, feraset sahibi büyükler bunu anlasın ve şefaathçi olsunlar, o da ondan sonra bir daha yapılmama sözü, tövbe etme ve kendini düzeltme garantisi şartıyla o kişiyi affetsin.

71. İtibarlı bir adamını hapse mahkûm ettiğinde bile, ona saygı, izzet ve hürmetle muamele etmeli; yemesinden, içmesinden, giyiminden, dostları ve çoluk ço-

cuğuyla görüşmesinden yoksun bırakmamalı; hakkı olan hayatın nimetlerinden istifadesini temin etmelidir. Çünkü, devran tersine dönebilir. Nitekim büyükler şöyle demişler: “Dünya iki günden ibarettir: Biri lehinde, diğeri aleyhinde.”

72. Hükümdarın iyilik ve tedbirliklerinden birisi de, güçlü düşman karşısında eğilmemek, güçsüze de haksızlık etmemektir. Çünkü, galip olana taviz vermek maslahat olmadığı gibi, güçsüzün bileğini bükmek de yiğitlik değildir.

73. Dostların gönlünü incitmek, düşmanların gönlünü hoş etmek demektir.

74. Açık zulüm, yandaşların kusurlarına göz yumup, diğer insanların hatalarını ise en ağır şekilde cezalandırmaktır.

75. Adil hükümdar, sağlam duvara benzer. Eğrildiği anda, bilesin ki çok geçmeden yıkılacaktır.

76. Öncelikle yakınlarla nasihat, ardından da uzaklara sitem etmek gerekir. Nefsinden de sana daha yakın kimse olmadığına göre, eğer söylediklerini bizzat kendin uygulamazsan başkalarına etkisi olmaz.

Saltanat ve devletini kalıcı kılmanın tedbirle olacağını bilirsin.

O da şöyle olur: Hükümlanlık senin elinde, sen de Allah'ın buyruğu altında olmandır.

77. Dinin emirlerine titizlikle riayet etmeyen kimse, hükümdarlığa layık değildir ve iktidarı da uzun sürmez.

78. İhmal edildiği takdirde telafisi mümkün olmayan, boğulanı kurtarmak, yangını söndürmek gibi durumlar dışında sabır ve teenni her konuda daha makbuldür.

79. Dini korumak ancak ilimle, devleti korumak da ancak hilim (yumaşklık, hoşgörü) ile mümkündür.

80. Hükümdar, elden geldiğince günahlardan titizlikle sakınmalıdır. Eğer – Allah korusun. nefis ve şeytan galip gelir ve bir günah işlerse, hemen ardından yoksullara hayır ve sadakada bulunmalı ki, Allah Teala da onu affetsin.

81. Öyle bir kimsenin suçunu affet ki, herkes sana dua etsin, sadece o kişi değil.

82. Bugün Allah'tan korkan ve insanların gönüllerini incitmek istemeyenlerden başka herkes Kıyamet günü korkacaktır.

Anlatıldığına göre Harun Reşit (Allah kendisine rahmet eylesin) bir gün şöyle dua etmiş: “Ey Allah'ım, ey Efendim ve ey Mevlâm! Eğer içinde kötü bir iş ve çirkin bir davranışta bulunduğum bir gün başımdan geçerse, o günahımın farkına varıp ondan tövbe ve istiğfar etmeden, affettirmek için ihtiyaç sahiplerine ve yoksullara sadakalar ve hayır hasenatta bulunmadan beni akşama ulaştırma!” Harun Reşid'in

hanımı Zübeyde de, Yüce Allah'ın korkusundan gece ve gündüz şöyle dua ederdi: "Ey günahları örten Settar! Dünyada da ahirette de beni görüp gözet!"

Bir gün dürüst ve bir üst düzey bir memur Büyük İskender'in huzurunda biraz sert konuştu. İskender ona dedi ki: "Benden korkmuyor musun?" Adam şöyle cevap verdi: "Niçin korkayım ki? Doğru iş yapan dürüst insan, amirinden korkmaz. Çünkü korku ya memurun hıyanetinden veya amirinin zulmünden ileri gelir. Bendeniz ise, bu her ikisinin de söz konusu olmadığından eminim."

Padişahlardan biri, bir dervişe dedi ki: "Ben o büyük kıyametin dehşetinden korkuyorum." Derviş cevap verdi: "Bugün Aziz ve Celil olan Allah'tan kork ki, yarın kıyamette korkmayasın!"

Anlatırlar ki: Halifelerden biri, bir maliye görevlisini sadece bir dinar altınla hıyanette bulunduğundan dolayı görevden almış. Birkaç gün sonra büyüklerden bir grup, bu kadarcık bir miktar için görevden yoksun bırakılmaması için aracı ve şefahtçi olmak istediler. Halife onlara şöyle dedi: "Önemli olan miktarın küçüklüğü veya büyüklüğü değil. Bugün pervasızca bir malı alan kişi, yarın da halkın kanını fütursuzca dökmeye kalkışır."

83. Sana karşı kendini güvende hissetmeyen kimseden sen de emin olma. Nitekim yılan, öldürülme korkusundan dolayı insanoğlunu ısırır. Meşhur meseldir: "Duvarın altını oyup da önünde oturmak, yılanın yavrusunu öldürüp de kendini güvende hissetmek akıllı kimselerin görüşüne terstir."

84. Başkalarının kusurlarını arkalarından söyleyen kimseyle dostluk etmekten sakın. Çünkü böyle bir kimse senin yüzüne karşı da güzel laflar eder, arkandan ise seni çekiştirir."

85. "Büyüklerin sözü sözlerin büyüğüdür" sözü her zaman itimada şayan değildir. Dolayısıyla, üzerinde düşünülmüş ve anlamlı sözler söyle. Öyle ki, o söz başka bir yerde tekrar edildiğinde tenkit edilecek bir yönü bulunmasın. Yine eğer, başka birisi öyle bir söz söylese sana kabul edilebilir gelsin.

86. Gönlü zengin derviş odur ki, gözünü padişahın mal ve ihsanlarına dikmez; dilenci tabiatlı hükümdar da odur ki, yoksul halkının malına tama eder.

Güçlünün zayıfa zulmetmesi insanlık değildir.

Aşağılık kuş, karıncanın önündeki taneyi kapar.

Bir zaman bir tüccarın bir sandık mücevheratı vardı. Dönemin padişahı bir adam göndererek tüccarı huzuruna çağırdı. Tüccar gelince, gidip mücevheratı getirmesini ferman etti. Tüccar dedi ki: "Padişahım, ben bir senedir şehrimden çıkmış ve çoluk çocuğumdan uzağım. Evden ayrıldığımda hanımım bana tavsiye etti ki, Allah korkusu, dindarlık ve güvenilirlik sahibi olanlardan başkasıyla muamelede buluma." Anlatırlar ki Padişah, onun gönlünü aldı, güvence verdi ve dedi

ki: “Buyurun gidin, ne zaman ki ben kendimde Allah korkusu, güvenilirlik ve dindarlık görürsem, o zaman senin mücevheratını satın alırım.”

87. Hükümdarın zayıf görüşlülüğü odur ki, küçük düşmanı önemsememesi ve dostlara öylesine fazla paye verip de ileride düşmanlık yapabilmesine fırsat vermesi.

88. Doğru ve ileri görüş odur ki, yarının ihtiyaçları için yatırımını bugünden yapsın, fakat bugünün işini yarına bırakmasın.

89. Yöneticilerin yönetilenler üzerindeki hakkı, vatandaşlık görevlerini yerine getirmeleridir. Yöneticilerin gerçek fazileti ise, halkın bu itaat hizmetini takdir ve teşekkürle karşılamak ve onları minnet altında bırakmamaktır.

Zalim bir hükümdar, züht ve takva sahibi birine sordu: “Hükümdarların ahirette hali nasıl olacak?” Şöyle cevap verdi: “Adil hükümdar ki, Allah’ın hatırını gözetir, halkı incitmez ve varlıklarının mallarına göz dikmez, iki cihanda da padişah olacaktır.

Adalet sahibi, her iki cihanda da padişahtır.

Yoksa, hem orada hem de burada dilencidir.

90. Düşman tehlikesini mal ve parayla savmaya imkân bulunduğu sürece düşmanlık ve husumet etmek uygun değildir. Çünkü, kan maldan daha değerlidir. Nitekim Araplar demişler ki: “Kılıç son çaredir.” Yani savaş, başka tedbir kalmayınca ancak uygun olur. Mağlup görünmek bile silaha sarılmaktan daha iyidir.

91. Gerçek dost, kusurlarını yüzüne karşı söyleyendir. Ta ki, acı da olsa sözleriyle seni o kusurlarından vazgeçirsin. Böyle bir dost, arkandan ise kusurlarını örter ve söylemez ki, adın lekelenmesin.

92. Güçlülerin ve zenginlerin hürmet ve saygınlığı, sahip oldukları nimetlerden başkalarını faydalandırmak ve gönül almaktır. Bunu yapmadıkları takdirde hiçbir üstünlükleri kalmaz.

93. Hükümdar da askerleri de halkın korunup gözetilmesi içindir. Ta ki, güçlünün zayıfa haksızlık etmesine fırsat vermesinler. Eğer haksızlıklara engel olmayıp kendileri de haksızlık etmeye kalkarlarsa, o hükümdarlığın faydası olmadığı gibi kalıcılığı da yoktur.

94. Her nimetin yerine getirilmesi gereken bir şükürü vardır. Zenginliğin şükürü sadakalar vermek, hükümdarlığın şükürü halkı memnun etmek, hükümdarlara yakın olmanın şükürü insanların hayrına olan şeyleri dile getirmek, saadetin şükürü çaresizlerin derdine ortak olmak, kuvvetli olmanın şükürü güçsüzlerin elinden tutmaktır.

95. Sürekli kendi rahatını düşünen bir hükümdardan halk rahat yüzü göremez ve onun rahatı da kalıcı olamaz.

96. Hükümdarın memurları Yaraticı'nın hoşnutluğunu hükümdarının emrinden daha önemli tutmalı ki, hükümdara yakın olmanın hayrını görsünler.

97. İnsanlık odur ki, bir kimse diğerinden bir iyilik görse ona karşı minnettarlık duyması, onun hakkını yerine getirmesi ve bu konuda ihmalkâr davranmamasıdır. Gerçekte, padişahların sahip oldukları bu devlet ve hürmet halkın varlığı sayesinde. Halk olmadan padişahlık da mümkün olmaz. Dolayısıyla hükümdar eğer yoksulları görüp gözetmiyorsa ve onların kendisi üzerindeki haklarını yerine getirmiyorsa, son derece insaniyetten uzak düşmektedir.

98. Bir kötülüğün temelini atan, kendi kendine kötülük eder.

99. Çocukların feryadı ve mazlum yaşlı kadınların bedduası, yiğitlerin saldırmasından ve boyunların vurulmasından daha büyük zarar verir.

100. Yoksul ve güçsüzlerin yüreğini yakma. Çünkü, bu bir çıra gibi koca bir şehri tutuşturabilir.

101. Padişahın memurları Allah'tan korkan kimseler olmalı ki, görev emane-tini iyi gözet-sinler. Yoksa hükümdarın haberi olmadan bir yolunu bulup hıyanet ederler.

102. Suçluları yakalayıp sonra aceleyle affetmek, kurdu yakalayıp, söz vermesine güvenerek salıvermeye benzer.

103. Yabancı tüccarlara haksızlık ve eziyet eden bir hükümdar, aslında kendi şehir ve memleketinin önünde hayır ve erzak kapılarını kapamakta, namının iyilikle yayılmasını engellemektedir.

104. Yeni gelmiş (henüz sınanmamış) kimselere tümüyle itimat edilmemelidir.

105. Büyük bir kötülüğü görülen kimseyi etkisiz hale getirmek şehirden sürgün etmekten daha iyidir. Çünkü, yılan ve akrebi evinden kovup komşunun evine atmak uygun olmaz.

106. İşi ehline yaptır, yoksa "yapacağım" diye vaat ve yeminle kalır.

107. Bir kimse yanlışlıkla bir suç işlerse, kerem odur ki, affedesin. Eğer ikinci kez kasıtlı olarak işlerse korkutasın. Eğer üçüncü defa küstahlıkla işlerse en ağır cezayı veresin. Çünkü, kötü tohum iyiyi meyve vermez.

108. Öfkelendiğinde acele etmemeli. Çünkü, diriye öldürebilirsin, fakat öfkeye kapılarak öldürdüğün kişiyi geri diriltemezsin. Tıpkı bir inciye her an kırmak mümkünken kırılmış inciye yeniden eski haline getirmenin mümkün olmaması gibi.

109. Yiğitlik, hasmını yere çalmak değil, öfke anında kendine hakim olabilmek, insaf ve adaletten ayrılmamaktır.

110. Yetimlerin malı alınmışsa derhal geri verilmelidir. Bu gibi mallara elini bulaştırması hükümdarlara hem yakışmaz, hem de hayır ve bereketini görmez.

111. Dünyalıktan, güzel bir namdan başkası kalmaz. Bunu bırakamayan bir kimse ne talihsizdir!

112. Malın öyle bir özelliği var ki, düşmanları bile sana dost eder, fakat malı elde tutma hırsı dostları da düşmana dönüştürür. Mesela, babasının malından hayır görmeyen evlat, onun bir an önce ölmesini temenni eder ki, mirasa konsun.

113. Adil davranmayı güzel nam bırakmayı bekleyen bir hükümdar, arpa ekip buğday biçmeyi uman kimseye benzer.

114. Ey malı makam ve mevki için seven kişi, cömert ol ve alçak gönüllülüğü elden bırakma. Çünkü, halkın sevgisi ve övgülerinden daha yüksek bir makam yoktur.

115. Yoksulların hakkını yemektense aç kalmak daha iyidir. Anka kuşu yokluk ve açlıktan ölse bile, serçelerin avından beslenmeyi düşünmez.

116. Sen geçip giden kimselerin yerinde oturuyorsan, aynı şekilde gelenler de senin bıraktığın yerde oturacaklar. Şu halde iki yokluk arasındaki bir varlık bel bağlamaya değmez.

117. Yiğitlik, cihanı ele geçirmek değil, elde tutabilmektir. Bilgili, cihanı elde edince ona sahip (egemen) olur. Cahil ise, cihanı elde edince o kendisine hakim olur.

118. Padişahların o makamda oturmalarının sebebi, adalet isteyen bir mazlumn şikâyetinden haberdar olup gereğini yerine getirmesidir. Çünkü, özel kalem müdürleri ve üst düzey yetkililer, halkın ihtiyaç ve şikâyetlerini padişaha her zaman iletmebilirler.

Anlatıldığına göre, Enûşirvan-ı Adil, bir ucu kendi yastığının altında, ziller takılı diğer ucu ise bir meydandaki bir ağaca bağlı bulunan bir zincir yaptırmış (ki, şikâyeti olup kendisine ulaşamayanlar bu zincire dokunarak direkt kendisine şikâyetlerini iletibilsinler).

Yine, eski Arap hükümdarları tebdil-i kıyafet ederek halkın arasına karışır, hallerini inceler, olumsuz bir durum görürlerse ortadan kaldırırlardı. Aynı şekilde, mahalle aralarına ve köylere bazı adamlarını salar, halkın ahvalini kontrol eder, haksızlığa uğrayan biri varsa kendilerine haber vermelerini sağlarlardı.

119. Hayırsız kimseler diriymen ölüdürler; iyiler ise ölseler bile adları hep iyilikle anılır.

120. Büyüklüğün şükrü odur ki, küçükler başıslansın; yüksek himmet de odur ki, güçsüzlerin malına el sürülmesin.

121. Yetki eline geçtiğinde öyle davran ki, bu yetki başkalarının elinde olsa ve sana uygulansaydı katlanabilecektin.

122. Zayıfların himmet veya bedduası, pehlivanların bileklerinden daha güçlü ve daha yaralayıcıdır.

123. Devran, zulmü asla reva görmez; er geç mazlumların hakkını iade eder ve zalimlerin dişlerini söker.

124. Ey rahat yatağında uyuyan kişi, gözlerine uyku girmeyenleri de düşün! Ey yola devam etmeye gücü yeten kişi, yürümeye mecali olmayan yol arkadaşını da bekle! Ey eli geniş ve imkânı bol olan, eli dar olanları da gözet. Öncekilerin ne yaptıklarını ve beraberlerinde ne götürdüklerini gördün mü? Mazlumlar zulümden kurtularak, vebalı ise zalimlerin boynunda kalarak hepsi de göçüp gittiler. Doğrusunu söyleyeyim mi? Başlı selamette olan derviş, bunca nişan ve sırmalı pa-dışahtan iyidir.

125. Eğer dikkatle kulak verirsen ölmüş bir insanın kemiklerinin sana şöyle dediklerini duyar gibi olursun: "Bir zamanlar ben de senin gibi insandım. Ama hayat günlerimin değerini bilemedim ve ömrü kötülüklerle ziyan ettim.

Zaman bizi gaflet ve unutkanlık içinde yok etti,

Sen bari şu birkaç günlük süreyi fırsat bilip değerlendir.

126. Kimseyi incitmeyen, kimseden korkmaz. Sürekli korku ve kaçış halinde olan akrep, kötü fiilinden dolayı korkup kaçmaktadır. Kedi kimseye zulmetmediğinden evde güven içindedir. Kurt ise, kötü eylemlerinden dağda şaşkınlık ve tedirginlik içinde başıboş dolaşmaktadır. Dilenciler, halim selim olduklarından şehirde bir köşede korkusuzca uyumakta; eşkıyalar haramzadelikleri yüzünden dağ ve sahralarda köşe bucak saklanmaktadırlar.

127. Zayıf düşmandan çekin ki, çaresiz kaldığında canını ortaya koymaktan çekinmez. Kedi her ne kadar zayıf da olsa, aslanla kavgaya tutuştuğunda var gücüyle çarpışır ve tırnaklarıyla düşmanın gözlerini tırmıklar.

128. Küçüğe de büyüğe de dost ol, başkalarının gönlüne sevgi tohumlarını ek, hükümdarın himayesinde bulunduğuna, dolayısıyla kimsenin sana zarar veremeyeceğine güvenme! Çünkü, mesela eli kanlı birisi küstahlık edip seni öldürse, buna karşılık padişah da bütün bir bölgenin ahalisini katletse, bu seni geri diriltemez.

129. Öyle davran ki, halk seni yüzüne karşı değil arkada hayırla yadetsin ve bu övgüleri bir korku veya menfaat amacıyla olmasın.

130. Hayatında çalış ki, erdem, iyilik ve keremde başkalarını geçesin. Çünkü ölüm anında zenginin fakirden farkı kalmaz. Nitekim, sultan ve çobanın mezarını açsalar, aralarında bir fark göremezler.

131. Bahtiyar o ariflerdir ki, ölümle dünya servet ve devletinin başkalarına

gececeğini kesin olarak görüp bildiği için şimdiden ondan gönül bağıını kesip başkalarına bırakandır.

132. Birlik halindeki düşmanların ittifakını bozamazsın, ancak onlardan bir tarafın dostluğunu elde edebiliyorsen bunu başarabilirsin.

133. Düşmanları birbirlerine sal ki, taraflardan hangisi yenersen galip ve kazançlı sen olursun.

134. Küçük düşmana fırsat verirsen zamanla büyür. Tıpkı satrançta piyona fırsat verirsen vezire dönüştüğü gibi.

135. İyi gününde gönüller kazanmalısın ki, kötü gününde sana faydalı olsunlar.

136. Hükümdar, diğer millet ve halkların büyüklerine değer vermeli ve saygı göstermelidir.

137. Hükümdar kendini eğlence ve içkiye verip memleketin işlerini ihmal eder, memleketin idaresini memurlara bırakırsa, onlar da kendi rahat ve çıkarlarına kapılıp halkın önemli işlerini yüzüstü bırakacağı için çok geçmeden devlet ve memleket yıkılır.

138. Hakkında kötü konuşanlara kızma ki, bunda suç senindir. Neden o kadar iyi olmuyorsun ki, iyi şeyler desinler?

Eğer zulüm ve haksızlık edersen,

Namının iyilikle yayılmasını bekleme.

139. Kendi ölüm ve helakinden emin olan varsa, düşmanının ölümüne sevin.

140. Hükümdar, ancak acıktığında yemek yemeli, gerektiğinde konuşmalı, uyku bastırıldığında uymalı ve özlem duyduğunda dost ve yakınlarıyla hemhal olmalıdır.

141. Güçsüz ve çaresizlerin gönlünü incitmeyi basit görmemeli. Çünkü, karıncalar bile birlik olduklarında öfkeli aslanı aciz düşürürler; zayıf sivri sinekler hücum ettiklerinde korkunç fili yere sererler.

142. Kişi öyle hükümdarlık yapmalı ki, bir gün hükümdarlığını yitirse, cefa ve utanç çekmesin. Yani, eşek arısı gibi olmamalı ki, çaresiz ve yere düşmüş görüldüğünde ayakla başı ezilir.

143. Hükümdar, zehirlenmekten, tuzaktan, hıyanetten, düşman fedâilerin saldırısından ve gece suikastından sakındığı kadar, çaresizlerin, gönlü kırıkların âhını almaktan, mazlumların bedduasından ve manen yaralanmışların feryadından da sakınmalıdır. Sultan Gaznevî demiştir ki: “Ben, mazlum kadınların yanık yüreğinde ahından korktuğum kadar, yiğitlerin mızraklarına hedef olmaktan korkmam.”

144. Manevî şeytanların şerrinden de çok, yer yüzünde dolaşan insî şeytanların, yani kötü insanların şerrinden korunmak lazım.

145. Küçük küçük kusurlarından dolayı seni sorumlu tutmalarını istemiyorsan, başkalarının eline koz vermeden sen kendi kendini sorgula.

146. Kusurlarını öğrenmek istiyorsan, bunu dostlarına sorma; gizleyip sana söylemeyebilirler. Bilakis düşmanlarından araştırıp öğrenmeye çalış.

147. Yumuşak olunması gereken yerde sert konuşma. Çünkü, kement serkeş hayvanlar içindir. Fakat, sert davranılması gereken yerde de yumuşak konuşma. Çünkü, acı ilacın verilmesi gereken yerde şeker fayda vermez.

148. Eğer amirin olan zattan korkuyorsan emrin altındakilere karşı lütfkâr olur.

149. Her zaman sanki düşman kapıda bekliyormuş gibi tedbirli ol ki, eğer ansızın sana baskın yapacak olsa hazırlıklı olasın.

150. Bir kimseye, birkaç defa sınımadıkça güvenme.

151. Hükümdarı üzüp huzursuz eden bir hadise baş gösterdiğinde kurtuluş için şöyle davranmalıdır:

Herkesin uykuya dalarak istirahatı çekildiği gece vakti Yüce Allah'ın dergahına sığınarak yardım dilemeli, göz yaşları içinde dua etmeli, kurtuluş ve başarı niyaz etmelidir. Ayrıca, takva ehli ve zahit kimselere hizmet etmeye ağırlık vermeli, gönüllerini yapmalı ve bunların maneviyatıyla himmet dilemelidir. Yine mübarek yerlere ziyarette bulunmalı, o mekân sakinlerinin şefaatinin dilemelidir. Ayrıca, güçsüzler, yoksullar, yetimler ve muhtaçlara şefkat göstermeli ve zor durundaki birkaç tane mahkûmu affetmelidir. Adaklarda bulunmalı, hayır ve hasenat yapmalıdır. Askerlere ve akrabalara iyiliklerde bulunmalı, geleceğe yönelik ümitleri canlandırmalıdır. Ayrıca baş gösteren söz konusu hadisenin zararlarını def'i için akıllı ve hayırhah dostlarıyla istişarede bulunmalıdır. Bu yapılanlar sonucunda eğer maksadı hasıl olmuşsa, bunu kendi güç ve kuvvetinden değil Allah'ın lütf u kereminden bilerek şükretmelidir. Ardından, daha önce yaptığı adakları ve vaat ettiği iyilikleri yerine getirmeli ve sadakalar dağıtmalıdır. Böylece bir daha böyle bir hadise baş gösterdiğinde gönüller ona meyletsin ve halk da ona samimi dost olsun ve kurtuluş ve zafere yönelik ümit beslesin.

Hükümdar, Sa'dî'nin bu birkaç nasihatini samimiyetle ve uygulamak amacıyla tutsun ki, Allah'ın tevfiğiyle memleket ve dini selamette, canı ve ailesi afiyette kalsın, dünya ve ahirette de muradına kavuşsun. Her şeyin en doğrusunu Allah bilir, dönüş ve varış da O'nadır.